

LLOCS, TERMES I VALLS DE POLLENÇA A L'ÈPOCA MEDIEVAL I MODERNA

Joan Manuel Torres Velasco i Pere Salas Vives

A cada època l'home ha organitzat l'espai d'una forma determinada. En el cas de Mallorca, arran de la conquesta catalana de 1229-32 es va imposar un nou orde polític-administratiu que, tot i que en principi només considerava l'existència d'un sol municipi, la Ciutat de Mallorca, prest el naixement de viles a la part forana al voltant de primitives parròquies va ser una realitat. I les viles, ja al segle XIV, esdevingueren universitats. Alhora, la part forana s'organitzava com una realitat pròpia per fer sentir la seva veu al Gran i General Consell.

De totes maneres, l'home medieval va necessitar reconèixer una altra realitat espacial molt més reduïda per desenvolupar la seva existència. És a dir, es tractava d'organitzar el territori en un àmbit inferior al de la parròquia o la universitat per poder situar-se ell mateix, així com les seves propietats individuals, les vies de comunicació, el sistema productiu, les diverses jurisdiccions o els accidents geogràfics.

Precisament la comunicació que presentam intentarà establir l'organització de l'espai a l'interior de la parròquia-universitat de Pollença a l'època medieval i moderna. Per això, s'identificaran i s'intentaran delimitar aquelles unitats espacials situades en una escala immediatament inferior als límits que corresponien a la Universitat i superior a la propietat feudal. De forma més concreta, es tracta de les valls, que serien els espais més grans després de la parròquia, però que alhora es dividien en altres unitats més petites, dites invariablement termes o llocs. Per sota d'aquests, normalment se situaven les possessions, rafals, sorts, horts o peces de terra explotats pels pagesos, ja sigui com a terres infeudades a senyors jurisdiccionals o de forma lliure.

S'ha de precisar que l'organització administrativa d'Antic Règim no respon sempre a uns pressupòsits tan racionals com a l'època contemporània. Així, l'esquema parròquia-vall-terme-propietat no es va utilitzar mai sistemàticament en la forma burocratitzada que al segle XIX es va imposar. De fet, la documentació ens demostra que la utilització d'una o altra forma per organitzar l'espai esdevenia senzillament un sistema pràctic per localitzar les propietats o els esdeveniments diversos. Per tant, si no feia falta anotar sempre el nom de la vall perquè era de domini públic, la localització dels termes no es feia. I si el que ocupava pràcticament tot aquest territori era una possessió, existia una equivalència entre propietat i terme. Tanmateix, el més comú era localitzar les diverses propietats en els seus respectius termes, a causa de la variabilitat de nom de les més petites i de la duplicitat de topònims que potencialment podien presentar moltes altres possessions incloses.

Segurament per aquests motius, els conceptes més genuïns de l'època siguin els termes i llocs; mentre que les valls, moltes vegades, són absents dels documents, especialment dels més antics. De fet, va ser la utilitat dels primers el que va provocar que estiguessin presents al llarg de cinc segles a la documentació i segurament a la vida quotidiana dels pollencins. Per la mateixa raó, la progressiva pèrdua de protagonisme a mesura que l'espai es cartografiava i que donà lloc a noves formes administratives de divisió del territori, els varen condemnar a la desaparició, mentre perdurava el nom de les propietats per raons òbvies. Tanmateix, no va ser una desaparició qualsevol, ja que moltes d'aquestes denominacions derivaven d'antigues alqueries o rafals d'època andalusina, i, per tant, gaudien de topònims precatalans que varen deixar de ser utilitzats per primer cop amb l'arribada de la contemporaneïtat. L'estudi d'aquests topònims, per tant, esdevé clau per recuperar formes d'organitzar el territori avui oblidades, però també expressions lingüístiques i, fins i tot, referències històriques que no ens podem permetre el luxe d'obviar.

Les fonts utilitzades per realitzar aquesta comunicació han estat molt diverses, encara que la gran majoria provenen de l'Arxiu Municipal de Pollença (AMP). En l'àmbit de les fonts primàries destaca el buidatge sistemàtic dels Capbreus de Censals de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem de 1515, 1584, 1657 i 1687. Es tracta d'una documentació excepcional, ja que descriu cada propietat en el temps i l'espai. El problema és que no abraça tot el territori de Pollença, sinó solament les terres sota jurisdicció de l'orde de Sant Joan, quasi un 70% del municipi. De totes maneres, també s'han buidat diversos estims i cadastres dels segles XV al XVIII, encara que en aquest cas les referències toponímiques són molt més escasses i en pocs casos estan situades en un espai concret. Aquestes llacunes molts cops han estat compensades per les notícies aparegudes en altres sèries documentals, com ara els Llibres de Manaments del mateix Arxiu.

Molt important també ha estat la utilització de fonts secundàries, especialment les publicacions d'Àngel Rodríguez i Carreño, Mercè Argemí o el documentari de Joan Rosselló¹, gràcies a la gran quantitat de dades sobre topònims que aporten els seus treballs.

Seguidament, presentarem el conjunt de valls amb els seus respectius termes i llocs de Pollença i amb les propietats més significatives de cada un d'ells. En el cos del text, sempre que sigui possible, utilitzarem la forma normalitzada dels topònims, encara que a la nota de peu de pàgina oferirem altres formes arcaïques significatives. En cas que això no sigui possible, s'utilitzaran les formes més comunament utilitzades pels historiadors en el mateix cos del text. Per altra part, els límits geogràfics de les valls són els actuals, ja que les fonts consultades no ens permeten establir la delimitació precisa durant l'Antic Règim i perquè aquests serien molts similars als d'avui.

---

¹ ARGEMÍ RELAT (1999), ROSSELLÓ LLITERES (1985) i RODRÍGUEZ CARREÑO (2000). S'ha de destacar que el treball de Rodríguez Carreño ens ha permès utilitzar dades del document més antic de l'Arxiu de Pollença, el Llibre del Temple de 1298.

1. VALL D'EN MARC

La primera referència documental apareix al Capbreu de 1584². S'ha de fer constar que en algunes ocasions apareixen les expressions *vall de Canaltix*, tan sols una vegada trobam la forma “la vayl de Benatizer”³, les quals segurament serien equivalents als corresponents termes de *Canaltix* i *Binitíger*. Per la seva part, Joan Binimelis emprà la forma Vall de *Valig*⁴. Aquest darrer punt ha provocat que escriptors i investigadors posteriors identificassin el topònim *Valig* com la forma més antiga d'anomenar tota la vall. Realment, a la documentació que hem utilitzat, *Valig* sempre es refereix a un terme d'aquesta vall.

Els límits actuals de la Vall d'en Marc són:

- Torrent de Ternelles, Rotes de Can Sales, línia que passa pels cims de Penya del Migdia, les Penyes Vermelles, el Paraigua, el puig de l'Esbaldregat, puig de Gironella, el Pa de Figa, el Puig Gros de Ternelles i el Coll dels Coloms.
- Costers del Calvari, coll d'en Patró, cims de la serra de la Coma i possessions de Fartàritx.
- Litoral marí i terme municipal d'Escorca.

Els seus termes o llocs que hem identificat serien:

1a. *Binitíger*

Suma de les propietats anomenades Son Marc, Can Melsion, Ca l'Herevet, Can Pascol i el Molinet. Estaria limitat pel torrent de Mortitxet, el torrent de Muntanya, el torrent d'Uruig o del Cavall Bernat i la partió del terme municipal amb Escorca.⁵

2 Antoni Grua denuncia “tenere et possidere quandam possessionem sitam in presenti termino, in valle den March, dicta Son Grua (...)” (p. 90). Bernat March capbreva “quondam petiam terrae juxta crucem de la horta (...). Et affrontatur ex una parte cum via publica de la horta. Et ex alia parte cum torrente de Valix. Et ex alia parte cum campo heredum Petri Joannis Torandell, dita lo camp radó. Et ex alia parte cum camino de la vall den March.» (pàg. 126). Pàg.: Gabriel Brullet declara “duos molendinos aquarios, sitos in termino vallis den March, dictos de Llinas.” (pàg. 139) (AMP-Llibre de Capbreus de censals-513, any 1584).

3 “(...) It doní an Rog sag qui anà a la vayl de Banatizer per citar los pròmens per la dita raó.—II sols. VI.” (Rotger i Capllonch, Mateu.- Història de Pollença.- 1897) Tom III, apèndix III, pàg. XXIX:

4 Nosaltres hem utilitzat la versió catalana de la part de Pollença que figura a ROSSELLÓ VAQUER i SALAS VIVES (2001).

5 Per exemple a AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 129, Guillem March declara “possidere pro domo Ordinis Sancti Joannis Hyerosolimitani quondam alchariam vulgo nuncupatam de Binitiger. (...) Et affrontatur ex una parte cum possessione Laurentii March, et ex alia cum Alcharia Martini Cifre vulgo dicta Morell Parrochia de Scorchia, et ex alia cum aquis vessantibus montis de Fartarig ; Et ex alia cum Possessione Petri Martí ; et ex duabus partibus cum Possessione Guillelmi Vila ati pey ; et ex alia cum petia terrae Laurentii March ; et ex alia cum torrente per quod labuntur aqua de Morell ; et partim cum torrente de luruix”.

A la pàg. 136 del mateix document, es pot llegir que Llorenç March, fill de Miquel March, declara una possessió, anomenada “Benitiger”. Té un molí amb una roda farinera i afronta amb via pública que transita prop del torrent que va a Lluc fins al cap inferior de na Santmartina, amb torrent que davalla aigua de “Pedruxella”, rafal de Bernat Farrer, muntanya anomenada la Pedrissa, possessió de Guillem March, alqueria de Pere Martí, amb la font del Molinet des de la qual sèquia fa partió fins a la bassa, possessió de Guillem Vila Pey, peça de terra o clos de Pere Martí, camí reial que va a Lluch.

També apareix la forma Binitiger a AMP-Llibre de Capbreus de censals-513, any 1584 pàg. 46, 127 i 128.

1b. Vàritx

S'estenia des dels límits que marcava Can Serra, les muntanyes de Fartàritx, el torrent del Molinet i el torrent de la vall d'en Marc. Inclouria les possessions del Pujol, Son Perot, la Plana, Can Cerdà, Can Llobera *Toro*, Vàritx dels Marc *Llorensinos* i Can Barba.⁶ Actualment només fa referència a una font de la zona, encara que alguns propietaris han tornat a recuperar el nom per als seus habitatges.

Normalment s'utilitzaven les formes *Valig* i *Balitx*⁷, encara que també s'escrivia *Pobla de Valig*, *Valix*, *Varig*, *Varitg* i *Valitx*. Una de les primeres referències és del 1249⁸.

1c. Ariant

Limitava amb els termes de Pedruixella, Mortitx, litoral marí, Ternelles i possessió de Son Grua. Inclou el Rafal d'Ariant o de les Malese (la Malè), l'Alqueria Blanca (després coneguda per la Torre d'Ariant) i l'actual Ariant de Baix.⁹

1d. Pedruixella¹⁰

Confrontava amb les possessions de Mortitx, Ariant, Ternelles, Son Grua i Son Marc. Inclou les possessions de Pedruixella Gran i Petit. S'ha de fer constar que incloïen l'alqueria de *Tanga/Teujar/Tuixà/Taujà*¹¹.

1e. Canalitx¹²

També són comunes les formes *Canalig* o *Canarig*¹³. Es tracta de l'antic "rahal Canalux" del *Llibre del Repartiment*¹⁴, avui dia està dividit en les possessions de Can Prats, Can Huguet i Can Pontico. Afrontava amb el rafal Abencasim (Son Serra) i amb l'alqueria

6 A AMP 513-Llibre de Capbreus de censals-any 1584, pàg. 85, 94 i 101 sempre figura com a terme de Valig.

7 1478, 18 febrer es registra una venda de certes peces de terra en el terme de "Balitx", que limiten amb el torrent que baixa a "Benitiges", honor dels hereus de Rafel Cerdà i camí que va a les cases de "Balitx" i a Torrolloses, i alzinar de l'alqueria de Binitiger (ROSSELLÓ LLITERES (1985)).

8 "1249, 6 idus d'abril: El bisbe reconeix que Guillem d'Ager, comanador del Temple, ha dotat la Seu de Mallorca, per raó de les cavalleries que el Temple havia rebut del rei, entre altres rendes, amb el delme del molí que Joan de Torrella té, pel Temple, a Valig." (ARGEMÍ RELAT (1999), pàg. 62.)

9 Al Repartiment del districte de Pollença, figura com "alqueria Hirian Alcannelet" de 2 jovades d'extensió, a les alqueries de les Muntanyes. (ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I, apèndix IV, pàg. XIX).

10 "Tenere et possidere quandam possessionem dictam Padruixella sitam in terminis praesentis villa Pollentia, in loco dicto de Padruixella" (AMP-Llibre de Capbreus de censals-513, any 1585, pàg. 97).

11 AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 152.

12 Possessió de Son Pontico al "terme de Canalitx". (AMP-Actes i capbreu del llegat de Pere Cerdà-485, any 1670) pàg. 109.

13 A AMP-Llibre de Capbreus de censals-517, any 1657, pàg. 278v Francina Pallisser, filla de Joan i Margarita Guarnals, declarava "tenir y posehir un moli fariner ab son casal, y tros de garriga tancat junt â la casa del dit moli, scituat en lo terma de dita villa, en lo avall de Son March, en lo lloc de Canarig, olim dit de Alguetzeni", que afrontava "per una part ab Possº de Llinas, de altra ab possº dita son grua, olim el Castell, dels hereus de Pere Juan Bosch ciutadâ, olim de Jaume Grua, de altra ab possº son Serre dels hereus de Bernadi Serre, de altra ab los molins de dit Jaume Pellisser, y de altra ab lo torrent que devalle de la Possº de llinas".

14 ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I, Apèndix 4, pàg. XVI.

Castel (Son Grua). Al principi pertanyia al Temple, i posteriorment va ser inclosa dins les Cavalleries dels Homes de Tortosa.¹⁵

1f. Paxera

Situat entre els costers del Calvari, torrent de Ternelles i de la vall d'en Marc, camí vell de Lluc i camí de l'Horta.¹⁶

2. VALL DE TERNELLES

Segons Joan Binimelis i Jeroni de Berard és una de les sis valls en què es divideix el terme de Pollença. Segurament seria equiparable a la vall actual, que tindria els següents límits:

- Torrent de Ternelles, Rotes de Can Sales, línia que passa pels cims de Penya del Migdia, les Penyes Vermelles, el Paraigua, el puig de l'Esbaldregat, puig de Gironella, el Pa de Figa, el Puig Gros de Ternelles i el Coll dels Coloms.
- Serra de la Font, coll de Cuixac, serra de Cornavaques i Punta de l'Àguila.
- Litoral marí.

A la pràctica, tota la vall funciona com a un terme, ja que abunden les referències “a Ternelles”, encara que no hem trobat explícitament la referència “terme” o “lloc” de Ternelles.

2a. Ternelles

Dins el teòric terme de Ternelles se situaven els molins de la Torre i Sobirans, alqueries d'en Ferragut i d'en Nato que seria la part més important de l'actual possessió de Ternelles, la Cel·la, el Castell de Pollença —després conegut com a del Rei—, i una sèrie de possessions anomenades castells, a causa de la seva proximitat amb l'esmentada fortificació. Els noms concrets d'aquestes eren de Ca l'amo en Toni (després castell del Ros), Can Torrens (castell de Miquelet o de Conte) i ca na Garineva (o ca na Garrovina, després castell d'en Plorador).

En línies generals, el terme limitava amb Ariant, l'Horta de Cubelles, vall de Cuixac i vall de Sant Vicenç.

¹⁵ AMP-Llibre de Capbreus de censals-517, any 1657, pàg. 278 i AMP-Llibre de Capbreus de censals-519, any 1687, pàg. 185.

¹⁶ A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 160, Pere Porquer declara tenir dues peces de terra “scituatas in termino de la paxera”, que afronten amb via pública, torrent que du les aigües de Ternelles i Valig, honor de Martí Miret, camí a Valig, garriga de Jaume Roger, garriga de Berenguer Llobera, garriga dels hereus d'en Cabanellas i via crucis. Entre d'altres també trobam a la pàg. 177 de la mateixa font que Joan Martí, *de Plaça*, declara tenir una altra sort.

3. VALL DE SANT VICENÇ

A grans trets es devia correspondre amb l'alqueria de Sant Vincenç que figura en el *Llibre de Repartiment*, la qual tenia dotze jovades i se situava dins la part del Temple. És també una de les sis valls de Joan Binimelis i Jeroni de Berard.

Els seus límits actuals són:

- Coll de Cuixac, serra de Cornavaques, Punta de l'Àguila.
- Coll de Cuixac, Torrent fondo, Can Vela, carretera de Sant Vincenç, serra de la Punta.
- Serra de la Punta, coll de Síller, Racó del Cavall Bernat.
- Litoral marí.

Igual que Ternelles, durant l'època estudiada, aquesta vall s'identifica amb el terme o lloc de Sant Vincenç, però en aquest cas sí que trobam referències explícites als capbreus consultats.

3a. Sant Vincenç

El terme va derivar de la gran alqueria que apareix en el *Llibre de Repartiment*, una de les més grans de Pollença. Abarcava la totalitat de la vall i es troba emmarcada per les serres de la Punta al sud-est i la de Cornavaques i Sant Vincenç al nord-oest. Amb el temps es va dividir en Torre i Hort de Sant Vincenç, Can Botana, ca l'Hereu, Can Martorell —actualment la part més important de la qual està dins Can Martorellet—, Can Vic i Can Tirana¹⁷.

Després d'una primera divisió de l'alqueria el 1298, varen anar sorgint totes aquestes propietats, les quals pràcticament estaran formades al segle XVI i XVII. Per exemple, el 1515 encara no estaven separades Can Botana i Ca l'Hereu, però ja existien els dos topònims. Així, Llorenç i Guillem Cabanelles declaren tenir una possessió anomenada ca l'Hereu o Botana, al terme de Sant Vincenç, que té casa i molí fariner, i afronta amb camí reial que va al mar, possessió de Síller, possessió de Beni Gomar, possessió d'Antoni Malonda, possessió d'en Suau, i amb via que du al molí de Cuxach¹⁸.

4. VALL DE BÓQUER

Es tracta d'una altra de les valls històriques de Pollença i per això figura en la Història de J. Binimelis. Els seus límits actuals són:

---

¹⁷ Sobre Sant Vincenç i la resta de possessions de la vall, vegeu RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 127 i MARQUÈS LUIS i SALAS VIVES (2003).

¹⁸ AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515.

- Serra de la Punta, coll de Síl·ler, Racó del Cavall Bernat, carretera Pollença al Moll, des de rotonda de Can Berenguer.
- Torrent de Sant Jordi.
- Litoral marí.

A l'època medieval i moderna incloïa els següents termes i llocs:

4a. *Alqueria Roja / Alcaria Reia, Rega o Roia*

Es tracta de terres situades entre els actuals Can Moragues i Can Blai, camí de Can Cama-roja, camí de Formentor i torrent de Sant Jordi.¹⁹

4b. Fontxica

Terme situat entre el puig de Llenaira, camí de Fontxica a Alcúdia, torrent de Sant Jordi i Can Cama-roja. Inclou les propietats anomenades Can Barrió, Can Bregat, ca n'Escandeu, ca na Fogassa, cal Rei i la vinya dels Frares.²⁰

4c. La Punta²¹

Incloïa les actuals propietats rústiques de Can Suau, Can Seguí, Can Suavet i la Punta. S'estén des del creuer de la carretera de Pollença al Port amb la carretera de Sant Vicenç, entre el camí de Can Cama-roja, terme de Fontxica, la urbanització del Vilar i la serra de la Punta.

El topònim és una contracció de la denominació anterior —*Punta de Milach*—²², encara que amb posterioritat, i a causa de la influència de la possessió propera més gran, prendrà el nom de Punta den Suau.²³

---

19 Segons Àngel RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 81 "L'alqueria Reia és esmentada amb tres grafies diferents [al llibre del Temple de 1298]: Reia (7 cops), Rega (1 cop) i Roia (8 cops), però no presenta dubtes sobre la seva identitat com a conjunt definit sota el control de Guilelmus de Cabanellist. És difícil identificar-la amb alguna alqueria del Repartiment. Tanmateix, la referència al camí entre la vila de Pollença i Albercutx, i el significat del nom popular amb què era anomenada -'reha', molí en àrab- permetria reconèixer-la com l'alqueria Pedruxella".

20 Figura com a "Benigotmar Font Xica" a la porció dels Pobladors, i com a "Bengotmar Soncicha", a la porció del Rei, al *Llibre del Repartiment* (ARGEMÍ RELAT (1999)).

21 Joan Ferrer, prevere, i la dona Joana Ferrer capbreven "una sola pessa de terra dita la punta (...) affronta de una part ab camí qui va albarcuix, y de altre part ab lo camí de la font xicha, i de altra part ab pessa de terra de Bart. Sureda, y part ab pessa de terra de Pere Sureda y de altra part ab poss^o dita son Camarrotja" (AMP-Capbreu de censals-515, any 1627 pàg. 176).

22 Gabriel Ferrer confessa posseir "duas petias terrae scituatas in termino de la puncta de Milach (..) Et affrontatur ex una parte cum via qua itur Albarcux, et ex alia cum via qua itur a font xica, et ex alia cum sorte Petri Orrach et cum carrorono quo itur a son Totxa" (AMP-Capbreu de censals-515, any 1627 pàg. 127).

23 "Blay Cifre (...) y confessa tenir y possehir una pessa de terra, que antes eren dos tanques vulgarment ditas son Tau-lada. Scituadas en lo terma de la dita vila de Pollensa, en lo lloch de la punta den Suau" (AMP -Llibre de Capbreus de censals-517, any 1657), p. 169.

4d. Llenaira

El terme de Llenaira estava entre el mar, Gotmar, camí de Font Xica i torrent de Sant Jordi. Inclou principalment la propietat corresponent a la possessió de Llenaira, però també els Vilars o el Vilar i el Camp de la Mar.²⁴

4e. Bóquer

En el Repartiment, de 1232 va ser de la porció de Guilelmus de Claromonte i Raimundus Alamanni. Poc temps després l'alqueria passà a Arnaldus de Turritella, Comanador del Temple el 1284, el qual probablement va establir una part a Petrus Andree. Els límits en aquella època eren "l'alqueria Sileri, l'alqueria St.Vicent i el mar, el mar, i l'alqueria Albercuix i l'honor de l'hereu de Berengarius Baiuli i sa muller Barciries; aquests últims tenien una part, o potser la resta de l'alqueria".²⁵

El fet que la primitiva alqueria es dividís en diverses porcions, tot i mantenir-se una propietat més gran que acabaria per esdevenir la possessió de Bóquer, provocarà que totes les seves terres formassin el terme de Bóquer i segurament una altra part formaran el terme de Siller²⁶.

4f. Siller

El "1230, 28 novembre: El rei En Jaume fa donació en franc i lliure alou a fra Berenguer de Montoliu en nom del prior del Sant Sepulcre de Jerusalem, l'alqueria Jardelas, alqueria Alfíça, alqueria Santarcheri i alqueria Xelur."²⁷ Essencialment les seves terres formaran la possessió de Siller, però també tota la contrada.

4e. Gotmar

Als Capbreus de l'Hospital apareix la variant *Gommar* en alguns afrontaments amb propietats veïnes. Estava situat entre Can Mosson, l'Ullal, el Vilar i la serra de la Punta. En

---

24 "L'alqueria Lanayre estava situada a la vora de la mar, limitant a l'est amb la Badia de Pollença, al nord amb l'alqueria Xilur, a l'oest amb l'alqueria Benigotmar Fontxica, i al sud amb el Rafal Massot." Correspongué al Temple, que la va establir a Samson Nin, Petrus March i Petrus Nigri (RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 37. Al AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515) pàg. 131, figura com a "Lanayre", propietat de Salvador Perdigo, afronta amb el litoral marí, alqueria Benigommar Serdani Gelabert, alqueria d'Antoni Malonda, camí que va a font xica, torrent que du aigua de Ternelles i de Valig, peça de terra dita lo Vilar d'Andreu Campos, antigament d'en Roca.

25 RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 119. Per la seva part, segons AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 41, pertanyia a Joan Campamar, per establiment que li va fer el Magnífic Gaspar Thomas l'any 1503, i afrontava amb la possessió Siller de Pere Campamar, litoral marí, possessió Albercuix i litoral marí al nord.

26 "El 27 abril de 1249 Bernat Pasqual de Pollença compareix a la presència de Pere de Caldes, lloctinent de l'Infant Jaume, demanant li fos refeta l'escriptura de donació que li féu Guillem de Cabrera a Elicsenda filla de dit Cabrera i al seu marit Ponç Palmada de les possessions tengudes en nom de la Casa del Temple i part del Bisbe de Mallorca, i l'escriptura és que dit Cabrera i muller Carbon dona a Elicsenda sa filla i marit Ponç Palmada, la meitat de l'alqueria 'Bocher', terme de Pollença, tengut en nom de la Casa del Temple a delme i tasca. Més la meitat de l'alqueria Silor veinada de la sobredita, tenguda en nom del Bisbe de Mallorca a delme i tasca." (ROSSELLÓ VAQUER (1995)).

27 ROSSELLÓ VAQUER (1995).

el Repartiment figura l'alqueria “Benigotmur Almaczeni”, que segurament va ser l'origen d'aquest lloc²⁸. Al segle XVI la propietat senyera de la zona era la possessió de Gotmar i era el punt de referència de la contrada²⁹.

4f. Albercuix

Es tracta d'una alqueria que figura al Repartiment del districte de Pollença com a “Biuchus (tal vez Abu-Chus)”; de deu jovades d'extensió. Des del principi va correspondre al Temple³⁰. Pràcticament, com en els dos casos anteriors, també es correspon la possessió d'Albercuix amb el lloc d'Albercuix. Afrontava amb la possessió de Formentor, litoral marí (al sud i tramuntana) i la possessió de Bóquer.

4g. Formentor

Comprèn la totalitat de la península de Formentor fins als límits que marca la possessió d'Albercuix. Tot i que al repartiment figuràs com a una sola alqueria que va correspondre a Berenguer Bruguet, el 1239 va ser dividida i donada en establiment a Bernat Cabré i Ferrer Aragonés³¹. Almanco fins a principi del segle XVI va estar dividit en diverses propietats. Totes elles, però, situades al lloc de Formentor³². La seva unificació a partir d'aquest segle provocarà que la possessió de Formentor abraci tot l'antic terme de Formentor i sigui la de més extensió de Pollença.

5. VALL DE CASTELLÓ I SANTUÏRI

Aquesta vall no figura com a tal a cap obra ni document consultat durant l'època medieval i moderna. Els seus límits actuals són:

- Torrent de Sant Jordi.
- Carretera (MA-2202) a la badia de Pollença (camí veïnal d'Almadrava).
- Litoral marí.

En canvi, en aquests mateixos anys sí que existien diversos termes i una mena de subtermes en aquesta zona.

28 RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), ROSSELLÓ VAQUER (1995) o ROTGER CAPLLONCH (1995).

29 Igual que Siller, no tenim cap referència documental explícita de l'expressió “terme” o “lloc” de Gotmar, a causa de no pertànyer a l'Orde de Sant Joan i, per tant, no apareixen aquestes terres en els seus acurats Capbreus.

30 ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I, apèndix IV, pàg. XVII. A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 75, era propietat de Perot Camaró, de Ciutat, que la va comprar a Joan Bertran i la seva dona el 25 d'octubre de 1501. Afrontava amb la possessió de Formentor, litoral marí (al sud i tramuntana) i la possessió de Bóquer.

31 MASCARÓ PASSARIUS (1963).

32 “1245, 27 novembre. Blasco, batle reial de Mallorca, estableix a Bernat Caba[?] i sa muller i Ferrer Aragonès i muller Guillema una alqueria i rafals al lloc de Formentor.” (ROSSELLÓ VAQUER (1995)).

5a. Santuïri

Aquest terme estava compost per una sèrie de termes menors que responien al nom d'Eres de Santuïri, que limitava amb el puig de Santuïri, sèquia la Solana, la Quarterada i el camí d'Almadrava.³³ També es trobava al seu interior el lloc anomenat els Gorgs³⁴ o *Monplaer*³⁵, situat entre el camí d'Almadrava, sèquia la Solana i el torrent del Rec. Els dos topònims es referien a la mateixa contrada fins a meitat del segle XVI, en què va predominar el primer i que ha perdurat fins als nostres dies. Per últim cal parlar del lloc de Les Contesses, situat a la zona de Cal Xino, entre el puig de Santuïri, camí de Llenaira i torrent de Sant Jordi.³⁶

5b. Castelló

Segons Mateu Rotger, l'alqueria Castilione confrontava amb els actuals carrers del Temple, l'Almoïna, Montesion, i de l'Horta, amb el torrent de Sant Jordi, el puig de Santuïri, el camí reial d'Almadrava i amb el carrer de l'Abeurador. Per tant, se situava molt a prop de la vila i algunes de les seves terres varen formar part d'una primera expansió urbana³⁷.

6. VALL DE CUIXAC

Aquesta vall actual segons l'administració municipal, en època medieval i moderna era un sol terme, anomenat Cuixac, que derivaria de l'alqueria "Cuxer" del Repartiment³⁸.

33 Bernat March declara una peça de terra al terme de Santuïri. "Affrontatam ex una parte cum heriis de Santuiri. Et ex alia parte cum sequia regali dicta la Solana. Et ex alia parte cum petia terrae Petri Calafat dita la quarterada; et ex alia parte cum via publica dita de Almadrava." (AMP-Llibre de Capbreus de censals-513, any 1585, pàg. 126).

34 Sebastià Santacreu, batlle reial, declara tenir "quondam possessionem scituatam in termino de Sanctuherio, vulgo nuncupatam los gorchs (...) Pro ut affrontatur ex una parte cum camino regali, et ex alia cum sorte Joannis Catalá, nunch Joannis Gruat, et Bartholomei Torres, et ex alia cum torrente, et ex alia cum rafallo Jacobi Sant Angel, et ex alia cum rafallo Egidii Costa, et ex alia cum rafallo et coma Michaelis Verger." (AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 60).

35 Als Estims dels anys 1470 al 1478 (AMP-1517,1531 i 1533) figura com a 'Monpler': Bernat Porquer tenia un tros de terra en aquest terme. A l'Estim de l'any 1484 (AMP-1534) figura com a 'Mon pler o Moypler': Joan Llufríu era propietari d'una rota d'un quartó de terra en aquest terme. A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 60, Sebastià Santacreu, batlle reial, tenia una sort de terra en aquest terme, que afrontava amb la via pública i amb el rafal de Miquel Verger.

36 Al Llibre de comptes del clavari-Pere Cabanellas, 1399-1400 f.34v. de 26-12-1399 (AMP-1144) el clavari dóna a Guillem Marí, mostassaf, 45 sous com a ajuda per adobar el camí de la Contesa, que va a Llenaira. En els Estims dels anys 1470 al 1478 (AMP-1517,1531 i 1533) Antoni Totxa, propietari del rafal d'en Totxa, era propietari d'una vinya en aquest terme. A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 14, figura com a terme de "la Contesa" i a la pàgina 91 figura també com a 'les Comptesses' on Bernat Porquer hi tenia una vinya. A la pàgina 123 es pot llegir que Pere Cànaves hi tenia una vinya "scituatam in termino de las Contessas", que afrontava "ex una parte cum via qua itur apud lanayre, et ex alia cum podio de Sanctuherio, et ex alia cum torrente per quam labuntur aqua de balig, et ex alia cum vinea Martini Comellas."

37 ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I, pàg. 17. Per altra part, a AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 123. "Ego Petrus Torandell [...] possidere pro Domo Ordinis [...] domos meas acituatas intus presentem villam, in termino de quastilione...".

38 "L'alqueria Cuxach és esmentada en el *Llibre del Repartiment* com a *alcheria Cuxer: XII jo.*, dins la part del Temple (...) Encara que "Cuxach" sigui una evolució filològica anormal, la contigüitat en l'espai amb la Vall de Sant Vicent, i en el *Llibre*

El límits actuals de la vall són:

- Coll de Cuixac, torrent fondo, Can Vela, carretera de Sant Vicenç, serra de la Punta.
- Carretera de Lluc, des del camí de cal Beato, carretera Pollença-Moll fins a la Punta.
- Camí de cal Beato, camí de ca na Rostoia, camí de Ternelles.
- Puig de Can Groc, serra de la Font, coll de Cuixac.

7. L'HORTA

Caldria identificar aquesta zona amb l'antiga *Cubelles* o l'horta de *Cubelles*³⁹; la qual també estaria formada per un sol terme, que prendria els mateixos noms. Els seus límits actuals i històrics eren:

- Camí de cal Beato, camí de ca na Rostoia, camí de Ternelles.
- Torrent de Ternelles fins a l'Estret.

8. COSTERS I GARROVERAR

Zona propera al casc urbà de Pollença, que actualment està situada entre

- Can Berenguer, carretera de circumval·lació fins a la carretera d'Alcúdia (MA-2201).
- MA-2201, torrent de Sitges, límit de la finca Son Brull amb el Puig de Maria.
- Roservell, al camí de Can Mos, el Garroverar, esquena del rafal d'en Solà, Calvari, fins camí de cal Beato.

---

del *Repartiment* amb l'*alcheria Sant Vincent* permeten postular la identificació Cuxer->Cuxach. L'alqueria estava situada a l'actual Vall de Cuixac; pel nord limitava amb l'alqueria Sant Vicent; pel nord-est, amb l'alqueria Pedruxella –al *Repartiment*, *Rahal Petruxella*: V jo. dins la part del Rei-, i amb el camí cap a Albercuix; pel sud i sud-oest, probablement arribava fins a l'alqueria Cubeles o bé l'*alcheria Capelles Abenayeir*: III jo. o bé l'*alcheria Capellos Azolemi*: II jo., ambdues compreses dins la part *De domo Templi*, (...). Per l'oest és possible que arribés fins les serres de Cornavaques i Sa Font i, pel sud-est, a la serra de La Punta.” (RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 66).

³⁹ El topònim amb què es coneix l'Horta prové del nom de dues alqueries d'època andalusina que surten documentades al '*Llibre del Repartiment* com a "Capelles Abenaveir" -o "Abenaxeir"- i "Capellos Azolemi" (ARGEMÍ RELAT (1999)).

Comprenia els següents termes:

8a. *Les Gandofes*

Es tracta d'un terme que donava la volta a una part del puig de Maria, des de l'actual possessió de Son Brull fins a la possessió del Pontarró i delimitat per un camí de Pobladors (actual carrer Cecili Metel).⁴⁰ Inclouria l'actual zona coneguda com els costers del Puig.

8b. *Rafal d'en Solà*

Situat entre el coll d'en Patró, Can Mos i el Garroverar.⁴¹

Al Capbreu de 1584 apareix amb la denominació de Son Sala, encara que creiem que és una deformació de Son Solà, perquè ambdós topònims ocupen el mateix espai.⁴²

9. VALL DE COLONYA

És una altra de les valls històriques relacionades per J. Binimelis, normalment grafada com a "Colonia". Al seu interior també trobam l'anomenada vall de la Nou, que també podria ser entesa com a un terme situat dins la vall⁴³.

Els límits de la vall de Colonya actualment són:

- Costers del Calvari, coll d'en Patró, cims de la serra de la Coma i possessions de Fartàrix.
- Roser-vell, costers del Puig, camí de Son Brull, MA-2200 fins a la Salve (km 48'700).
- La Salve, penya del Rafalet, penya Mascorda, mirador de Can Sion i pla d'en Caragol.

Els termes que hem localitzat a l'interior d'aquesta vall han estat:

---

40 Mateu ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I, pàg. 18, nota 11, afirma que "Muchos terrenos de la falda del Puig de Santa Maria fueron establecidos a Gandolfo de Naulo, genovés, y hoy ha quedado todavía el nombre de 'les gandofes'." Vegi's també RODRÍGUEZ CARREÑO (2000).

41 "Bernardo Solà recibió asimismo el rafal junto a la villa, comprendido entre las calles de Mallorca y del Roser vell y la falda del monte (Garrovera), cuyo nombre arábigo no hemos podido identificar con toda certeza por denominarse siempre Rafal den Solà, 'satis prope viam Pollentiae', aunque creemos formaba parte del rafal Benirasmén que abarcaba todo el término del arrabal. Este Solà, a su vez, estableció porciones para edificar casas, que pronto se unieron al grupo de la alquería arábica de Alacantí." (ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I, pàg. 17).

42 AMP-Llibre de Capbreus de censals-513, any 1584, pàg. 80.

43 A AMP 35-Llibre comú-any 1368 fols 34v a 38v: camí de Fartàritx que travessa la vall de la Nou i va a Mallorca i Huiafàs.

9a. *Paralix* / *Palarig*

Es tracta de les actuals propietats de Can Gallardó, Son Guilló del Cap de la Paret i Can Lloberina.⁴⁴ Inclou el subterme anomenat **La Cova / les Coves** ⁴⁵.

9b. La Rafal (del Temple)

Es tracta d'un topònim encara plenament utilitzat per referir-se a aquesta contrada. Es trobava entre la capella del Roser Vell, camí de Pobladors —actual camí de Colonya—, camí del coll d'en Patró, via pública a Ciutat i camí de Can Bibí.

Els topònims anteriors de la zona havien estat *la Marmondina*⁴⁶ i *rahal Benirasmén*. Curiosament, a les fonts del segle XVI encara s'utilitza de forma molt habitual el topònim *Rafal marmodina*.

9c. Colonya⁴⁷

En el repartiment figuren dues alqueries que segurament varen formar aquest terme. Es tracta de Culunia Axarquia, de sis jovades d'extensió, i Culuinia Algarbia, un rahal de dues jovades. Ambdues varen correspondre als Templers⁴⁸.

Limitava amb la serra de la Coma, la cuculla de Fartàritx, la Mola, el cingles de Sant Francesc, el coll d'en Tibora, la penya Mascorda, la penya del Rafalet, pujol de Can

44 Pere Llobera declara una possessió en el terme de *Paralix*. Afrontava amb camí de Ciutat, camí que va a Colonia de Miner, alcaria de Joan Cifre, rafal de Antoni Llobera i amb possessió seva dita el Cap de la Paret. (AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 62). A la pàgina 92 de la mateixa font, Pere Llobera, major, era el propietari de l'alqueria anomenada "lo Cap de la Paret", al terme de Palarig, que afrontava amb la possessió dels germans Puig, camí de Ciutat, possessió de Miquel Llompart, i possessió de Pere Llobera.

45 "Ítem, fa en March Masquida vna qra. de forment per la sua vinya situada en lo terme de la Coua, la qual fonc consignada sobre dita vinya per en Jaume Totxa e Anthoni March al dit Bernat Totxa segons appar per instrument públich clos per en Guillem Conill, notari, a XVIII de Agost l'any MCCCCXXXV, la qual fou comprada per lo dit Anthoni March e de nou encarregada per lo dit Jaume Totxa a Renouarda, muller sua, per pagar-li lo preu de la alcaria de Benetiger e imposada sobre lo alou del seller d'en Bernat Delmau e generalment sobre tots lurs bens, segons appar en poder del dit notari lo dia y any demunt dits. E és cert que lo dit Jaume Totxa possehia dit censal per títol de donació a ell feta per la dona Catherina, mare sua, la qual lo havia per consignació a ella feta per Arnau Company, frare seu, per paga de sos dretes dotals. Ara la fa Pere Joffre." (BARCELÓ ADROVER (2006), pàg. 167).

A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 62, Jaume Cifre capbreva quatre sorts en el terme de la Cova, que afronten amb possessió seva dita Colonya, carreró de la Cova, camí de Pobladors i torrent. Uns anys més tard, Martí i Bartomeu Cifre, germans, declaren tenir "una pessa de terra dita las covas, scituada en lo terma de dita vila en lo lloch de la vall de colòniya." (AMP-Llibre de Capbreus de censals-517, any 1657, pàg. 278).

46 En el capbreu de 1515 (AMP-Llibre de Capbreus de censals-512) surt per primer cop la denominació "La Rafal olim marmodina", (o també "marmondina" o "marmudina"), igualment en el Capbreu de 1657. En aquests casos apareix en moltíssimes ocasions referida a quasi bé tota la petita propietat d'aquesta zona. Per exemple: "una vinya situada a la rafal olim marmodina". En canvi no apareix aquesta denominació en els estims analitzats del segle XVI ni XVII, però sí en el de 1690 amb la forma "marmudina" (només 2 còps), prova que, segurament, el topònim s'anava perdent.

47 A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 137, Rafel Oliver, prevere, tenia una peça de terra anomenada "los prats, scituatam in termino de Colonia [...] Et affrontatur ex una parte cum via antiquitus dicta de la vall de lanou, quo itur apud Capellam Virginis Mariae de luch"; amb sort de Pere Vives, sort de Jaume Torandell, sort de Pere Torandell, possessió de Jaume Cifre de Colonya, torrent de la vall de Colonya, i camí al pou de la Cova.

48 ROTGER CAPLLONCH (1995).

Lloberina, el torrent de Can Lloberina, la carretera de Ciutat, el camí de Colonya i el camí de Can Bibí.

Les possessions senyeres del terme serien Colonya dels Jaume i Guillem Cifre i Colonya dels Martí Cifre, després coneguda com dels Martins i més tard com Can Cusset. Altres possessions del terme serien Lassarell, Can Bosc o Can Fanals.

9d. Fartàritx

Aquest terme comprèn les actuals possessions anomenades del Racó, d'en Roig, d'en Vila i Gran. Segons Àngel Rodríguez: “Al Repartiment figura com a Alcheria Fardarix, 5 jovades, dins la part ‘De domo Templi’ del districte d'al-Jibal. (...) Al Llibre d'Actes del Temple només figura una divisió de béns radicats a aquesta alqueria. Tant Geraldus de Ponte i sa muller Maria, com llur fill Guilelmus de Ponte pagaran el cens (...) als hereus de Bernardus Rotgerii; a més, Geraldus de Ponte pagarà 5 sous al Temple pel Clot de Fartarig, dins la seva part. Totes dues parts fruïran d'empriu de pastures i, quan Geraldus sigui mort, el seu fill Guilelmus podrà accedir a la meitat del Clot pagant la meitat del cens (...). La part de Guilelmus inclou les cases de l'alqueria.”⁴⁹

9e. Míner

Es tracta de l'Alqueria Minur, de nou jovades, del Repartiment, situada dins la part *De domo Templi* del districte al-Jibal.⁵⁰

Els seus límits eren els termes municipals d'Escorca i Campanet, el terme de Fartàritx, els Rafals, Lassarell i Can Bosc. En aquesta època ja estava dividida en la Mola, Míner Gran i Míner Petit.

10.-VALL D'EIXARTELL (O VALL DE BINICREIXENT)

Amb el nom de vall de Benicreixent surt també citada a la *Història de Mallorca* de J. Binimelis. Els seus límits devien ser similars als actuals:

- La Salve, la penya del Rafalet, penya Mascorda, el mirador de Can Sion i el Pla d'en Caragol.
- MA-2200, camí de Can Gatul·Les, camí de Can Pelat, camí de Can Canonge.
- Límit del terme municipal de Pollença des de Can Canonge fins al pla d'en Caragol.

⁴⁹ A. M. RODRÍGUEZ CARREÑO (2000) pàg. 124. També podem afegir que el 23 de maig de 1489 Bartomeu Martí, de l'alqueria de Fartàritx, va vendre als germans Jordi, Rafel i Antoni Pont, de Pollença, una alqueria en el terme de Fartàritx, alou del Temple; confronta amb l'alqueria de Fartàritx de Joan Martorell, Pere Cànaves, alqueria de Bàlitx de Pere March, alqueria de Mantona de Pere Martí i Rafel Martorell, i alqueria del venedor, dita el Clot de la Sarell (ROSSELLÓ LLITERES (1985)).

⁵⁰ RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 125.

10a. *Binicreixent*

Es tracta del terme més important de la vall. Inclou les propietats actuals de Can Sion, Can Terrassa, Can Eixartell, Can Sureda, Can Llompart i Can Pelat⁵¹, Can Canonge i Can Ferrer, així com l'Arboçar, situada a l'altra part de la carretera de Pollença a la Pobra (Palma). Els límits se situaven en els cims de Can Eixartell, el límit del terme municipal de Pollença amb Escorca, el torrent d'Albudarça (actual torrent de Can Roig), el camí de Can Pelat i el coll de Can Llompart.

10b. *Binimaimó*

El terme abraçava les propietats de Son Vila, Can Llinars, Can Llinarset, i Can Fava, i estava delimitat pel torrent de Can Roig, l'alzinar de Navarra i el terme municipal de La Pobra i d'Alcúdia. És comú el topònim Son Vila de Binimaimó, que era la possessió més important del terme⁵².

10c. *Navarra*

El terme inclou les possessions de Can Guilló, Navarra i Can Rotger (en la forma normalitzada Can Roger). No està clar en la documentació consultada si era entès com a un terme propiament dit o se situava dins Binicreixent.

11. VALL DE CAN PELOTÀ I MARINA

Denominació actual de la contrada que està situada entre:

- Els costers del Puig, el camí entre Son Brull i l'Hort de Son Brull, MA-2200 (fins al km 48'500), la possessió de Can Puig fins al torrent de Can Roig.
- Costers del Puig, camí del Pontarró.
- MA-2201, fins al pont de Can Roig.
- Límit terme municipal amb Alcúdia.

En època medieval i moderna se situaven en aquesta zona els termes o llocs de:

11a. *Formiguera*

Situat a l'actual zona del camp de golf de Can Porquer, entre el puig de Catlar i el torrent de Marina. Inclou les propietats de Can Toni Pau⁵³, Can Porquer i el referit camp de golf.

51 En el mapa del Cardenal Despuig (1785), el seu nom era can Cap Pelat.

52 MARQUÈS LUIS I SALAS VIVES (2003).

53 A AMP-Actes i capbreu del llegat de Pere Cerdà-1485, anys 1565/1670-1786, pàg. 25 i 41 figura que Antoni Aloy té

11b. Rafal d'en Perelló

D'aquest terme només podem afirmar que estava situat al costat del puig de Maria, a la part sud-est.⁵⁴ Correspondria, a grans trets, amb l'actual possessió de Can Mosqueroles.

11c. Marina

Afrontava amb possessió d'*Alboraia* (Can Puig), torrent d'Albudarça (de Can Roig), Morell, camí reial d'Alcúdia, torrent de la font de Mal any, Mastaguera, i Can Porquer. Bàsicament les seves terres eren les d'una sola possessió que es va subdividir ja en el segle XVIII.

12. VALL DE MASTAGUERA I MORELL

Mastaguera és una vall, segons J. Binimelis, rica en collita de forments, figues, garrofes, oli i bestiar divers. És difícil delimitar-la en aquella època ja que no presenta uns límits geogràfics precisos. Actualment la vall de Mastaguera i Morell se situa entre:

- MA-2201, fins el pont de Can Roig.
- La carretera d'Almadrava (MA-2202) fins a la badia.
- Límit de terme municipal de Pollença.

Els termes situats en aquest territori a l'època estudiada eren:

12a. *Muntalegre*⁵⁵

Terme que afrontava amb les alqueries Almadraba i Alboraia (actual possessió de Can Puig), i al sud limitava amb el torrent d'Albudarça (actualment de Can Roig). Aquesta contrada actualment és coneguda com a Can Roig, perquè el propietari de la majoria de les seves terres a mitjan segle XVII era el mateix que de Fartarig d'en Roig.

---

un rafal anomenat can Toni Pau, al terme de Formiguera.

54 "L'alqueria de [Arnaldus] Bartholomeus de Peralione rep aquest nom del seu establidor principal. Va ser de la part de G. de Montecatano, de qui la obtingué Bernardus de Magalatz, i Arnaldus Mercerii i la seva dona Guilelma, i va ser rebuda com herència per Guilelmus Felicis i la seva dona Nicholasa; Petrus Vives en comprà el domini, i la ven a Bartholomeus de Peralione. Estava situada molt a prop de Pollença, al costat del Puig de Santa Maria. Els límits generals són els següents: per un costat l'alqueria Ciges (també coneguda com Laularies), separada pel torrent provinent de l'alqueria Colonya i que avui s'anomena Son Brui, que després s'uneix al torrent Rec, aleshores Almadraba; pel sud-oest confinava amb l'alqueria de Petrus Ferrariis de Reddis; a continuació, amb l'alqueria de Jacobus Pedroselli i Guilelmus Natalis (aquest últim, heretat per sa filla Maria, casada amb Felicis de Canali); finalment, amb l'alqueria Santueri i l'honor de Bernardus de Sancto Martino." (RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 85).

55 "L'alqueria Abenjaffar, altres cops anomenada Benjaffar, i gairebé sempre amb l'afegit *vulgariter munt alegre*, és documentada dins el Llibre del Repartiment com Rafal Abenjaffar, VI jo., dins la part De domo Templi" (RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), p. 58).

12b. Morell

Designa un conjunt de propietats que confronten amb Can Estern, el torrent de la Font de Mal Any, ca na Magdalena Noia i el torrent de Sitges.

12c. Mastaguera

En el *Llibre del Repartiment* del districte de Pollença figura com a “Mastagarra Almagzen y Mastagarra Arraxa”. De sis jovades d'extensió cada una de elles va correspondre als Templaris.⁵⁶

Inclou les propietats de Malagarba, Can Pelotà, la Parejal, Mirabó, Mastaguera i Can Canaver.

12d. Almadrava

Es tracta de la zona que antigament ocupava l'alqueria d'Almadrava i el rafal *Massot*. Segons Àngel Rodríguez⁵⁷ la primera figura al llibre d'actes del Temple, que ell mateix va analitzar en profunditat, procedeix de la fusió de dues alqueries del Repartiment. Normalment, en aquesta font figura com a alqueria Almadrava, llevat d'un cas en què s'afegeix *ab antico baralian*. Aquestes dues alqueries serien el “Rahal Almadrava, IIII jovades, a la part ‘De domo Templi’ i l'alcharia Barrallan, VIII jovades, també a la mateixa part. Hi ha una altra alcheria Dalmadraba Ahen -aben, ibn- Maymon, V jovades, a la part reial que va ser entregada a la Casa de l'Hospital. Aquestes dues alqueries esmentades primerament van estar a la part de Guillem de Moncada, que a l'agost de 1232 estableix la meitat de les alqueries dites Balarhain i Almadrava a favor de Bernat Ametler. Estaven situades vora el puig d'Almadrava, al costat del rafal Massot, abastant fins a l'Albufereta i l'alqueria Abenjaffar, i travessada pel torrent Rec i el seu confluïent, el torrent de la Font de Mal Any, respectivament anomenats torrent d'Almadrava i torrent de Bonany (Bon Any)”.

Actualment inclou les propietats del Bosc, Can Cap de Bou i Can Cullerassa —que en bona part formaven les terres de l'antic Rafal Massot—, Can Xandot i Can Canaveret.

BIBLIOGRAFIA

ARGEMÍ RELAT, M. (1999): “A les voreres dels torrents.” *Anuari de l'Ajuntament de Pollença*, 6, pp. 8-131.

BARCELÓ ADROVER, J. (2006): “Capbreu de Lluc de l'Herència del cavaller Baltasar Tomàs.” *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 62, pp. 153-184.

---

⁵⁶ ROTGER CAPLLONCH (1995), tom I. A AMP-Llibre de Capbreus de censals-512, any 1515, pàg. 61, era propietat de Juan Canoves ‘Mastaguera’ i afrontava amb via pública que va a Alcúdia, sort i torrent de Mal any, rafal de Guillem Cerdà, rota d'en Quart que és de Cília, sorts d'en Sala, rafal d'en Domenech, i rafal d'Egidi Costa.

⁵⁷ RODRÍGUEZ CARREÑO (2000), pàg. 53.

- MARQUÈS LUIS, A. i P. SALAS VIVES (2003): *Les possessions de Pollença*. Pollença, Gall Editor.
- MASCARÓ PASSARIUS, J. (1963): *Corpus de Toponímia de Mallorca*. . Palma de Mallorca, Gráficas Miramar.
- RODRÍGUEZ CARREÑO, À. M. (2000): “El Territori de Pollença sota l’orde del temple (1298-1304).” *Anuari de l’Ajuntament de Pollença*, 7, pp. 1-295.
- ROSSELLÓ LLITERES, J. (1985): *El pergamins de l’arxiu parroquial de Pollença*. Palma de Mallorca, Consell Insular de Mallorca.
- ROSSELLÓ VAQUER, R. (1995): *Aportació a la Història de Pollença. El segle XIII*.
- ROSSELLÓ VAQUER, R. i P. SALAS VIVES (2001): *El Barroc a Pollença. Noticiari de la Història de Pollença*. Pollença, Gall Editor.
- ROTGER CAPLLONCH, M. (1995): *Historia de Pollensa*. Pollença, Punt Gràfic.